

เอกสารผลงาน

เรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระ
กับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและสังคม

และ

เรื่อง การนำแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ผู้ใช้แรงงาน
ในสถานประกอบการของจังหวัด

โดย

นายสุชัย ชาญวิทย์การ
ตำแหน่ง นักวิชาการแรงงาน 6ว

๑12.05.6

๙757ก

ห้องสมุดกระทรวงแรงงาน

11810

การบริหารจัดการกลุ่มผู้ประกอบการ

ผู้ขอรับการประเมินในตำแหน่ง นักวิชาการแรงงาน 7ว
หน่วยงาน/สังกัด สำนักงานแรงงานจังหวัดอุดรดิตถ์
สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระกับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและสังคม และศึกษาบทบาทของผู้แสดงทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และการดำเนินงานของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระโดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ

1. ผู้นำกลุ่ม กลุ่มสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ได้รับการวัดระดับผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับ 5 ดาว จากผลการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยระดับภาคเหนือ ของจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1 ผู้นำกลุ่มสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร คือ ผลิตภัณฑ์กล้วยตากอบน้ำผึ้ง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเกาะกู หมู่ที่ 3 ตำบลบางกระทุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

1.2 ผู้นำกลุ่มสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร คือ ผลิตภัณฑ์กล้วยม้วนอบน้ำผึ้ง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไผ่ล้อม หมู่ที่ 6 ตำบลไผ่ล้อม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

1.3 ผู้นำกลุ่มสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่ง คือ ผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมเตียง กลุ่มหัตถกรรมผ้าคันมือ หมู่ที่ 8 ตำบลท่าทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2. กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้แสดงบทบาททางสังคม จะทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Snowball Sampling จำนวน 38 คน โดยการสอบถามจากผู้นำกลุ่มสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ พัฒนาการอำเภอ นาย อบต. ปลัด อบต. ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกกลุ่ม ฯลฯ เพื่อให้บอกชื่อผู้รู้ในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการทราบ เมื่อผู้ให้ข้อมูลบอกชื่อตรงกันมากที่สุด ก็จะทำการคัดเลือกเป็นตัวอย่างที่จะสัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มประชาชน เช่น คณะกรรมการกลุ่มสมาชิกกลุ่ม กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เป็นต้น

การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง, แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม, แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และใช้การวิเคราะห์เอกสารเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ แนวคิดด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนากระแสรองหรือการพัฒนาทางเลือก แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการศึกษามาใช้ในการดำเนินงาน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่ใช้ในการศึกษาทุกกลุ่มขาดคุณลักษณะที่สำคัญของกลุ่ม 3 ประการ ได้แก่ ชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของกิจการ การขาดกระบวนการเรียนรู้ และขาดความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน ซึ่งลักษณะดังกล่าวส่งผลให้ทุกกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระมีสภาพเป็นธุรกิจครอบครัวมากกว่าการเป็นกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระซึ่งบริหารจัดการโดยกระบวนการกลุ่ม สำหรับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจนั้น พบว่า ทุกกลุ่มสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ในระดับปัจเจก เนื่องจากมิได้มีการจัดสรรผลประโยชน์เพื่อสวัสดิการของสมาชิกกลุ่มและไม่มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่มเพื่อช่วยเหลือชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนการพึ่งตนเองทางสังคมนั้น พบว่า ศักยภาพของกลุ่มขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มเป็นสำคัญ เนื่องจากสมาชิกมีสภาพเป็นเพียงผู้ผลิตหรือลูกจ้างของกลุ่มเท่านั้น มิได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผน หรือกำหนดทิศทางการพัฒนากลุ่มแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า สมาชิกมีความสุขจากการจัดสรรผลประโยชน์ที่ลงตัวจากค่าตอบแทนที่ได้รับตามจำนวนวันที่ทำงาน หรือจำนวนชิ้นงานที่ผลิตได้ และมีความสุขจากการที่ได้มีโอกาสพบปะพูดคุย หรือมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่ม รวมทั้งมีความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเอง ผ่านผลงานที่ที่คุณภาพและเป็นที่ยอมรับ

นอกจากนี้พบว่า บทบาทของผู้แสดงทางสังคม (Social Actors) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการดำเนินงานกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระ มีความสำคัญในการกำหนดทิศทางและความอยู่รอดของกลุ่ม โดยพบว่า กลุ่มแม่บ้าน คือ กลุ่มผู้แสดงทางสังคมที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการกลุ่ม เนื่องจากมีบทบาทสำคัญในด้านการผลิต การบริหารจัดการ การควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการหารายได้มาใช้จ่ายภายในครอบครัว สำหรับผู้แสดงทางสังคมในภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง และอัตราการพัฒนาของกลุ่ม สำหรับภาคเอกชน พบว่า ยังมีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่มน้อยมาก

ปัญหาอุปสรรค ของการบริหารจัดการกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระกับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและสังคมของกรณีศึกษา เกิดจากปัญหาด้านการบริหารจัดการ ปัญหาด้านวัตถุดิบ ปัญหาด้านสถานที่ ปัญหาด้านอุปกรณ์การผลิต ปัญหาการพึ่งพา – พึ่งพิงภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ ควรมีการระดมทุนจากสมาชิก ควรมีการจัดระบบสวัสดิการให้กับสมาชิก ควรมีการจัดระบบการบริหารงบประมาณ ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้มากที่สุด ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายเพื่อแก้ปัญหาค่าขาดแคลนวัตถุดิบ ควรสร้างเครือข่ายกับกลุ่มผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เป็นต้น

คำนำ

กระทรวงแรงงาน มีบทบาทภารกิจที่สำคัญในการดูแลรับผิดชอบต่อผู้ใช้แรงงาน โดยมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารและคุ้มครองแรงงาน พัฒนาฝีมือแรงงาน ส่งเสริมให้ประชาชน มีงานทำ และการประกันสังคม โดยมีวิสัยทัศน์ที่จะให้กระทรวงแรงงานเป็นองค์กรหลักในการบริหารแรงงาน พัฒนาประชากรให้ มีงานทำ มีศักยภาพ สนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขัน มีหลักประกันมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้แรงงานไทยเป็นผู้ที่มีคุณภาพ คือ มีความพร้อมสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งส่งผลถึงความมั่นคงและเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ทำให้สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้ทั่วโลกต่อไป

ผู้เขียนเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานแรงงานจังหวัด ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการนำนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ได้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งเป็นแผนนโยบายและแนวคิดหนึ่งของกระทรวงแรงงานที่ต้องให้บริการ การแนะนำแนวทางการประกอบอาชีพให้แก่ผู้ว่างงานทั่วไป ผู้ที่ไม่สามารถเข้าสู่การทำงานในระบบหรือเกษตรกรที่ไม่สามารถทำงานเต็มเวลาตลอดทั้งปี ผู้มีรายได้น้อยที่ต้องการประกอบอาชีพอิสระเพื่อเป็นรายได้หลักและรายได้เสริม ตลอดจนการน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใช้แรงงานมีความรู้ ความเข้าใจ พร้อมนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและขยายผลไปสู่ครอบครัวและชุมชน เพื่อให้ทุกคนมีความอยู่ดีมีสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป เอกสารผลงานฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระกับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งนำความรู้และแนวความคิดในเชิงวิชาการมาใช้ในการดำเนินการ สรุปสาระและขั้นตอนการดำเนินงานศึกษา รายละเอียดของงาน ผลสำเร็จและการนำไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคตลอดจนข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 2 เป็นการนำเสนอแนวคิด/วิธีการเพื่อพัฒนางานของหน่วยงาน เพื่อประโยชน์ของผู้ใช้แรงงาน โดยการนำแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการของจังหวัด เพื่อให้ผู้ใช้แรงงานได้รับการส่งเสริม เผยแพร่แนวคิด นำไปใช้ในวิถีประจำวัน ขยายผลไปสู่ครอบครัวและชุมชน เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารผลงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับบุคคล กลุ่มงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมผู้ใช้แรงงานให้มีแนวคิดในการบริหารจัดการกลุ่มของผู้ประกอบอาชีพอิสระ รวมทั้งการน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้สามารถนำไปสู่การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

นายสุชัย ชาญวิทย์การ

สิงหาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	จ
ส่วนที่ 1 ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	
1. ชื่อผลงาน : การบริหารจัดการกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระกับการพึ่งตนเอง ทางเศรษฐกิจและสังคม	1
2. ระยะเวลาที่ดำเนินการ	1
3. ความรู้ทางวิชาการหรือแนวความคิดที่ใช้ในการดำเนินการ	
3.1 ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ	1
3.2 แนวคิดด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน	4
3.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
3.3.1 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาระแสรองหรือการพัฒนาทางเลือก	5
3.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม	10
3.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง	12
3.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	12
3.4 เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
3.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา	17
4. สรุปสาระและขั้นตอนการดำเนินการ	18
5. ผู้ร่วมดำเนินการ	22
6. ส่วนของงานที่ผู้เสนอเป็นผู้ปฏิบัติ	22
7. ผลสำเร็จของงาน	23
8. การนำไปใช้ประโยชน์	31
9. ความยุ่งยากในการดำเนินการ/ปัญหา/อุปสรรค	31
10. ข้อเสนอแนะ	33

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนวความคิด/วิธีการเพื่อพัฒนางานหรือปรับปรุงงานของหน่วยงาน ที่จะประเมินเพื่อแต่งตั้งให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	
เรื่อง การนำแนวความคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ผู้ใช้แรงงานใน สถานประกอบการของจังหวัด	35
1. หลักการและเหตุผล	35
2. บทวิเคราะห์/แนวความคิด/ข้อเสนอ	36
3. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	40
4. ตัวชี้วัดความสำเร็จ	40

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก	รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์
ภาคผนวก ข	แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (สำหรับสำหรับผู้นำกลุ่ม)
ภาคผนวก ค	แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (สำหรับสมาชิกกลุ่ม)
ภาคผนวก ง	แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ/เอกชน)
ภาคผนวก จ	แนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแนวทางการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
ภาคผนวก ฉ	ภาพประกอบการศึกษา